

УДК 811.111-26.019

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.2-22>

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНТРАСТИВНОГО ПІДХОДУ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ГРАМАТИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

PRACTICAL IMPLEMENTATION OF THE CONTRASTIVE APPROACH OF COMPARATIVE GRAMMAR WHEN TRANSLATING FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

Пузанов В. М.,

orcid.org/0000-0003-1165-2206

кандидат наук з соціальних комунікацій,

старший викладач кафедри теорії та практики перекладу

Запорізького національного університету

Стаття присвячена практичному застосуванню контрастивного підходу порівняльної граматики, а також поглядів в середині нього при перекладі англійських граматичних структур українською мовою. Розглянуто вплив базових і другорядних граматичних категорій на перекладацьке рішення, а також встановлено типові ізоморфізми та аломорфізми, що зумовлюють необхідність адаптації синтаксичних конструкцій. У фокусі аналізу – два основні погляди на практичне застосування контрастивного підходу порівняльної граматики до перекладу граматичних структур: шаблонний і творчий. Автор окреслює сферу доцільності кожного з них залежно від функціонального стилю тексту, мети комунікації та очікувань реципієнта.

Особливу увагу приділено контрастивності як основі опису міжмовних граматичних відповідників, а також стилістичному чиннику як головному регулятору перекладацької трансформації. Через аналіз практичних прикладів з офіційно-ділового, публіцистичного та художнього дискурсу показано, як структура висловлювання змінюється залежно від прагматичної функції повідомлення. Розглянуто переваги й обмеження кожного погляду, а також наголошено на важливості функціонального аналізу, при якому перекладач орієнтується на смислову й комунікативну адекватність, а не формальну буквальність.

У висновку зроблено спробу оцінити співвідношення лексичних і граматичних складників перекладу, доводиться, що саме граматична структура в багатьох випадках визначає логіку та зміст висловлювання. Також критично осмислюється думка про перебільшення ролі трансформацій у теорії перекладу, з урахуванням автоматизму й інтуїтивності в діях досвідченого перекладача. Матеріал базується на вітчизняних і зарубіжних теоретичних працях, а також навчальних джерелах і наукових статтях, що дозволяє сформулювати цілісне уявлення про досліджувану проблему.

Ключові слова: порівняльна граматика, трансформація синтаксису, функціональний стиль, лексико-граматична відповідність, типологія конструкцій, мовна адаптація, перекладацькі стратегії, семантична еквівалентність, граматична перебудова.

The article is devoted to the practical application of the contrastive approach of comparative grammar, as well as the views within it when translating English grammatical structures into Ukrainian. The influence of basic and secondary grammatical categories on the translation decision is considered, and typical isomorphisms and allomorphisms are established, which determine the need to adapt syntactic constructions. The focus of the analysis is two main views on the practical application of the contrastive approach of comparative grammar to the translation of grammatical structures: template and creative. The author outlines the scope of each of them depending on the functional style of the text, the purpose of communication and the expectations of the recipient. Particular attention is paid to contrastivity as the basis for describing interlingual grammatical equivalents, as well as the stylistic factor as the main regulator of translation transformation. Through the analysis of practical examples from official business, journalistic and artistic discourse, it is shown how the structure of the statement changes depending on the pragmatic function of the message. The advantages and limitations of each view are considered, and the

importance of functional analysis is emphasized, in which the translator focuses on semantic and communicative adequacy, rather than formal literalness. The conclusion attempts to assess the correlation of lexical and grammatical components of translation, proving that it is the grammatical structure that in many cases determines the logic and content of the statement. The idea of exaggerating the role of transformations in translation theory is also critically analyzed, taking into account the automatism and intuitiveness in the actions of an experienced translator. The material is based on domestic and foreign theoretical works, as well as educational sources and scientific articles, which allows forming a holistic idea of the problem under study.

Key words: comparative grammar, syntax transformation, functional style, lexical-grammatical correspondence, typology of constructions, language adaptation, translation strategies, semantic equivalence, grammatical restructuring.

Постановка проблеми. Сучасний світ – глобалізований і має стрімкий інформаційний обмін, в ньому історично склалося, що саме англійська мова є панівною мовою світової науки, техніки, а також бізнесу та культури.

Така ситуація пояснює зростання попиту на дуже точний та адекватний за функціями переклад англійськомовних текстів українською – не виключно в офіційно-діловому, але також і у художньому, публіцистичному та академічному дискурсах [1; 2].

Один із найголовніших викликів цього процесу – це передавання граматичних структур, бо саме вони задіяні в формуванні синтаксичного каркасу висловлювання, логічної послідовності думки та наданні певної стилістичної забарвленості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не зважаючи на те, що англійська та українська мови – представниці різних, германської та слов'янської, мовних родин, між ними зафіксовано істотну кількість лексико-граматичних паралелей, що в свою чергу мають структурні та функціональні розбіжності.

Як приклад, відсутність такого явища, як артиклі в українській мові, варіативний порядок слів, побутування вищо-часових форм, які не мають прямих відповідників у мові-джерелі [3]. Саме тому перекладач має спиратися не лише на інтуїцію, а й контрастивний підхід порівняльної граматики, який уможливило усвідомлений аналіз відповідностей та невідповідностей між синтаксичними, морфологічними та стилістичними моделями обидвох мов.

Порівняльна граматика у цьому контексті розуміння діє не як виключно дисципліна лінгвістики, але як фундаментальний інструмент для перекладацького аналізу, що дозволяє обґрунтувати вибір тієї чи іншої трансформації. Зокрема, вона формує основу для класифікації граматичних структур за ступенем еквівалентності, виявленням ізоморфізмів та аломорфізмів, побудовою моделей перекладу для типових конструкцій [1; 2]. У науковій і навчальній літературі [5; 6] дедалі частіше наголошується на важливості використання шаблонного та творчого поглядів на контрастивний підхід у перекладі граматичних структур, що дає змогу адаптації перекладу до різних типів текстів.

Актуальність означеної теми зумовлена як практичною потребою забезпечити високоякісний переклад, так і потребою в систематизації підходів адаптації граматики з мінімальним додаванням стилістичних параметрів. У роботі розглядаються цілі та задачі застосування контрастивного підходу порівняльної граматики при перекладі з англійської мови на українську, зокрема у зв'язку з вибором між шаблонним і творчим поглядами на контрастивний підхід. Значну увагу приділено ролі стилістики тексту як ключового чинника під час застосування трансформації граматичних структур.

Концепція буде potrакована з опорою на класичні академічні видання І. Корунець, С. Басснетт, А. Пім, Н. Гладуш на сучасні наукові розвідки Й. Пан та Д. Вонг, Ж. Боасе-Байер, М. Лунгу, що демонструють еволюцію контрастивного підходу до перекладу граматичних структур у міжмовній комунікації.

Об'єкт дослідження: практична реалізація контрастивного підходу порівняльної граматики при перекладі з англійської на українську мову.

Предмет дослідження: шаблонний та творчий погляди на контрастивний підхід порівняльної граматики при перекладі з англійської на українську мову, їх застосування, варіювання та зумовленість стилем.

Порівняльна граматика в якості інструменту перекладача-практика передбачає дослідження відповідності граматичних категорій між двома мовами. Однією з найважливіших умов адекватності перекладу є точне розрізнення базових (core) та другорядних (peripheral) граматичних структур мови-джерела та коректне їх передавання мовою перекладу. Англійська мова, на противагу українській, характеризується доволі жорстким порядком слів, наявністю артиклів, значним використанням допоміжних дієслів та аналітичних часів. Натомість українська має морфологічно насичену систему, де синтаксис більш гнучкий, а семантичні зв'язки реалізуються граматичними засобами [7, с. 26].

Дослідник А. Опришко (2022) наголошує, що складнощі при перекладі граматичних структур виникають не лише через відсутність прямої відповідності, але й через культурно-семантичні розбіжності у реалізації певних граматичних категорій, наприклад, категорії модальності або суб'єктності в безособових конструкціях, що вимагає креативного аналізу навіть у типових конструкціях [8, с. 112].

Мета дослідження – виявити варіативність та ефективність контрастивного методу порівняльної граматики при перекладі англійських граматичних структур українською в залежності від жанру, стилю й прагматичної функції тексту.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати типові граматичні структури англійської мови та способи їх передавання українською.
- Визначити особливості шаблонного та творчого поглядів на контрастивний підхід у перекладі граматичних структур.
- Встановити залежність між стилістичними характеристиками тексту та поглядів на контрастивний підхід у перекладі граматичних структур.

- Дослідити межі доречності трансформацій у реальній перекладацькій практиці.

Серед основних граматичних категорій, які порівнюють, передусім вирізняють:

- **Часи (tenses):** в англійській мові виділяють 12 основних часових форм, в той час як українська репрезентує категорію часу головним чином через вид і контекст. Наприклад, конструкція *He has been working here for five years* передається в українській як *Він працює тут уже п'ять років* – переклад відбувається шляхом семантичної адаптації, а не граматичної кальки [2; 5].

У дослідженні Н. Зайцевої та С. Щербини (2025) увагу звернено на те, що граматичні часові трансформації, особливо в процесі перекладу академічного дискурсу, мають вирішальне значення, щоб зберегти логічну послідовність аргументації. Авторки наголошують на потребі цілеспрямованого контролю над перенесенням темпоральних зв'язків, а не лише видо-часової відповідності [9, с. 59].

- **Стан (voice),** як відомо, поділяється на активний та пасивний стан. В українській мові набагато рідше використовують пасивні конструкції, тому речення на кшталт *The report was published* часто перекладають як *Звіт опублікували*, що яскраво ілюструє структурну аноморфію.

- **Модальність:** англійські модальні дієслова часто передають в українській мові із застосуванням лексичної перефрази. Наприклад, *He must have done it* → *Мабуть, він це зробив* – тут модальність передана лексично, а не граматично [10].

- **Порядок слів:** в англійській мові порядковість слів суворіша (за формулою SVO), у той час як в українській можна використовувати інверсію, яка відкриває простір для стилістичних варіантів перекладу [3].

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш поширених поглядів на контрастивний підхід до перекладу граматичних структур є так званий шаблонний або механічний переклад.

Цей погляд передбачає пряму відповідність граматичних форм і конструкцій мови-джерела мовою-мішенню з мінімальними трансформаціями або без них. У своїй класичній формі шаблонний переклад близький до калькування, тобто дослівного перенесення синтаксичних структур [1; 5].

У дослідженні О. Голуба та В. Романа підкреслено, що шаблонний переклад є незамінним у випадках, коли структура мови-джерела має чітко формалізований характер – зокрема, в перекладі офіційно-ділового стилю та інструкцій, де відсутність варіативності є перевагою, а не обмеженням [7, с. 33].

За визначенням дослідників Х. Ванг (2012) і Й. Пан та Д.Ф. Вонг (2017), шаблонний переклад – це процес перенесення стабілізованих конструкцій мови-джерела у формі шаблонів, які автоматично підставляються в мову перекладу. Наприклад, у технічному перекладі структура “Subject + is/are + V3” майже завжди передається через український пасив (Підмет + бути + дієприкметник), без стилістичних модифікацій.

У підручнику І. Корунця (2003) та працях С. Баранової (2021) дають пояснення, що шаблонний погляд виправданий у таких випадках:

- технічні тексти, де першорядне значення має точність;
- юридичні документи, де неприпустиме стилістичне відхилення;
- наукові статті, де форма подачі важлива для логіки викладу.

У публікації М. Карпушиної (2023) підкреслено, що шаблонний погляд на контрастивний підхід до перекладу є дуже ефективними під час навчання перекладачів-початківців. Вони допомагають сформувати первинну перекладацьку інтуїцію та впевненість у граматичних відповідниках між мовами [11, с. 11].

Водночас Ю. Кошинська (2023) звертає увагу на небезпеку «шаблонного мислення» при перекладі текстів із вираженою стилістичною насиченістю, таких як, наприклад, казки чи есе: в таких випадках шаблонна калька може зруйнувати комунікативний ефект або стилістичну атмосферу тексту [12, с. 5].

Т. Фільчук та Т. Суханова (2025) також роблять важливий висновок: хоча шаблонний метод дозволяє досягти формальної еквівалентності, він часто ігнорує фразеологічні, стилістичні або прагматичні маркери, які становлять ключ до адекватного перекладу [13].

Наведемо низку прикладів перекладу, який зроблений з шаблонним поглядом на контрастивний підхід та прокоментуємо його граматичні особливості:

Англійський текст	Шаблонний переклад	Коментар
<i>The system was tested by engineers.</i>	<i>Система була протестована інженерами.</i>	Пасивна конструкція збережена дослівно.
<i>He is said to be a good specialist.</i>	<i>Кажуть, що він хорошиий спеціаліст.</i>	Застосовано сталу шаблонну конструкцію.
<i>This document shall be signed by both parties.</i>	<i>Цей документ має бути підписаний обома сторонами.</i>	Збережено пасив + модальність без трансформації.
<i>He is responsible for monitoring progress.</i>	<i>Він відповідальний за моніторинг прогресу.</i>	Передано за зразком: <i>to be responsible for + noun</i> .
<i>There is no evidence to support the claim.</i>	<i>Немає доказів, які підтверджують це твердження.</i>	Шаблон “There is no + noun + to Verb” → “Немає + іменник + який + дієслово”.

А. Опришко (2022) зазначає, що у фразеологічному перекладі шаблонний погляд найчастіше виявляється неадекватним, оскільки автоматизовані конструкції не здатні відобразити стилістичну функцію сталих виразів або інтенційний підтекст [8, с. 113].

Бачимо що у деяких прикладах граматична форма в цільовій мові може сприйматись неприродно, проте збережено формальну точність, що і є основною рисою цього погляду на контрастивний підхід при перекладі.

Переваги:

- **Точність:** відображення синтаксичних залежностей оригіналу;
- **Передбачуваність:** можливість застосування сталих моделей;
- **Ефективність:** особливо в автоматизованих системах перекладу [14].

У роботі В. Висоцької та С. Голощука (2021) підкреслюється, що шаблонний підхід має перевагу в науково-технічному перекладі саме завдяки стабільності структур і відповідності між термінами, що дозволяє мінімізувати помилки при великому обсязі однотипних речень [15, с. 272].

Недоліки:

- **Стилістична негнучкість:** шаблонний переклад часто має неприродний вигляд, особливо це помітно в художньому або ж публіцистичному текстах;
- **Ігнорування прагматики:** шаблонний переклад не бере до уваги інтенцію висловлювання або контекст;
- **Перевантаження пасивними конструкціями, а це не властиво українській мові** [3].

Т. Фільчук і Т. Суханова (2025) доходять думки, що використання шаблонів при перекладі ідіоматичних виразів або фразеологізмів може призвести до повної втрати стилістичного або емоційного ефекту, а також до створення смислових збоїв [13].

Ю. Кошинська (2023) зазначає, що шаблонний підхід може бути неприйнятним у випадках, коли текст виконує естетичну або художню функцію. У таких ситуаціях навіть мінімальна калька викликає враження штучності та знижує якість перекладу [12, с. 7].

У сучасних дослідженнях шаблонний погляд на контрастивний підхід до перекладу більше розглядають, як базу для автоматизованого перекладу. Так, Й. Пан та Вонг (2017) пропонують граматичне мапування шаблонів з урахуванням частотності, що дає змогу дійти компромісу між точністю та стилістикою. Х. Ванг (2012) розмірковує про переваги гібридних систем, які поєднують шаблонність із евристикою.

У підручнику І. Корунця (2003) увагу акцентовано на типових трансформаціях «інфінітив → підрядне речення», вони часто відтворювані шаблонно.

За дослідженнями А. Опришко (2022), впровадження шаблонних схем у машинний переклад значно покращує ефективність обробки формулювань у галузі права та економіки, але водночас не здатне враховувати фразеологічні маркери, що створює додаткові ризики при перекладі складних ідіом [8, с. 113].

Н. Зайцева і С. Щербина (2025) зі свого боку зазначають, що перспективи шаблонного перекладу в академічному письмі залишаються актуальними за умови його поєднання з синтаксичними перебудовами. Вони наголошують, що без гнучкості шаблонні моделі не можуть адекватно передавати інформаційно-комунікативну структуру розгорнутих складнопідрядних речень [9, с. 61].

Шаблонний погляд на переклад граматичних структур є ефективним у тих царинах, де ключове – це формальна еквівалентність і точність перекладу, а гнучкість стилю і варіативність – другорядне. Однак цей погляд на контрастивний підхід у перекладі має обмеження у творчих галузях, що потребують гнучкого використання граматичних ресурсів. Саме це й обґрунтовує необхідність існування творчого погляду на контрастивний підхід у перекладі, який буде розглянуто в наступному розділі.

Творчий або адаптивний переклад граматичних структур передбачає відмову від буквальної відповідності граматичної форми мови-джерела на користь семантичної, стилістичної та прагматичної адекватності у мові перекладу. У центрі такого підходу перебуває смислова еквівалентність і функціональна відповідність, навіть за умови суттєвих змін у граматичній побудові речення [4; 16].

На відміну від шаблонного погляду на контрастивний підхід до перекладу граматичних структур, творчий переклад не копіює структуру оригіналу, а натомість прагне відтворити

комунікативний ефект, стиль, настрій і тон оригінального висловлювання. На думку С. Басснетт (2002), перекладач у цьому випадку не є простим «передавачем коду», а є співтворцем нового тексту, який адаптований до культури і мовних норм мови реципієнта.

У наукових дослідженнях М. Лунгу, П. Куссмауль та академічній теорії І. Корунець творчий погляд на контрастивний підхід до перекладу граматичних структур пов'язується з такими граматичними трансформаціями:

- зміна частин мови (дієслово → іменник, прикметник → прислівник);
- інверсії або зміна порядку слів;
- заміна граматичної категорії (пасив → актив);
- перетворення речення в інше граматичне структурне поле (наприклад, підрядне речення → дієприслівниковий зворот).

Дослідження С. Баранової демонструє, що творче трансформування граматичних структур часто дозволяє зберегти не лише зміст, а й ритмічність, стилістичний тон та емоційну експресію, особливо у перекладі художньої прози й поезії [6, с. 40]. З іншого боку, О. Голуб і В. Роман застерігають, що надмірне відходження від граматичних форм оригіналу у прагненні до стилістичної адекватності може створювати ризик перекручення первісної інтенції тексту. Автори пропонують застосовувати творчий метод з урахуванням жанрових обмежень та комунікативного контексту [7, с. 36].

У роботі дослідника Ю. Кошинської подано цікаву позицію, згідно з якою творчий переклад граматики – це водночас акт культурної адаптації. У контексті фольклорних та казкових текстів вона наголошує, що трансформація граматичних форм часто відбувається разом зі стилістичною локалізацією – наприклад, через заміну пасивів на активні дієслівні конструкції, притаманні народному мовленню [12, с. 4]. Науковці Н. Зайцева і С. Щербина підтримують гнучкий підхід до граматики в академічному перекладі, вказуючи, що адаптація складних синтаксичних структур у текстах гуманітарного спрямування допомагає зробити переклад зрозумілішим і природнішим для українського читача [9, с. 63].

Разом з тим, Т. Фільчук і Т. Суханова звертають увагу на необхідність балансу двох поглядів на контрастивний підхід у перекладі: творчість у перекладі не повинна порушувати термінологічну точність або логіку викладу в наукових текстах, де структурна чіткість є визначальною [13].

У таблиці наведені приклади перекладу, який здійснено творчо, з коментарем до кожної трансформації:

Англійський текст	Творчий переклад	Тип трансформації
She was given a second chance.	Їй випала ще одна нагода.	Пасив → активна безособова конструкція
The idea that he failed surprised everyone.	Усіх здивувало, що він зазнав поразки.	Перетворення підмета з іменникової конструкції
Not knowing what to say, he stayed silent.	Оскільки він не знав, що сказати, то мовчав.	Дієприслівниковий зворот → підрядне речення
They made him leave the room.	Його змусили вийти з кімнати.	Зміна активної конструкції з інфінітивом на пасивно-семантичну
To improve the results, she revised the data.	З метою покращення результатів вона переглянула дані.	Інфінітивна конструкція → імінізована мета

Ці приклади яскраво демонструють, як саме творчий погляд на контрастивний підхід у перекладі дозволяє уникати буквализму, водночас з залишенням основного змісту і стилістичної гнучкості.

У роботі О. Голуба та В. Романа надано додаткові приклади схожих трансформацій у студентських перекладах, зокрема: англ. The project is to be completed within three months → укр.

Проект мають завершити за три місяці – трансформація з пасиву на безособову конструкцію з модальною складовою, що є проявом творчого підходу [7, с. 34].

Н. Зайцева та С. Щербина (2025) звертають увагу, що у перекладі академічних текстів творчі трансформації є допустимими лише за умови збереження логіко-синтаксичних зв'язків, зокрема при заміні іменникових конструкцій дієслівними, що спрощує сприйняття без втрати змісту [9, с. 66].

Творчий погляд на контрастивний підхід перекладу граматичних структур є домінантним у таких царинах:

- **Художня література** – де стиль, ритм, образність і інтонація важливіші за структуру [16];
- **Публіцистика та ЗМІ** – де важливі орієнтація на емоційність і швидкість сприйняття;
- **Рекламні тексти** – де прагматичний ефект (переконати, зацікавити) переважає над точністю.

Зазначені контексти вимагають, щоб перекладач адаптував граматичні структури під норми мови-реципієнта, а не зберігав оригінальну форму. Як наголошує М. Лунгу, у творчому перекладі форма підпорядковується функції.

У статті С. Терехової та Р. Мельничук обґрунтовано, що у перекладі журналістських текстів граматичні трансформації мають бути спрямовані на адаптацію до динаміки та стилістики українських ЗМІ, зокрема – уникнення пасивних конструкцій, використання синтаксично стислих конструкцій і заміни складнопідрядних речень на парцеляцію [17].

С. Баранова також додає, що для публіцистичного стилю характерна необхідність перенесення не лише змісту, а й риторичного забарвлення. З цієї причини шаблонні конструкції видаються непридатними, а творчі трансформації – необхідними [6, с. 39].

Ю. Кошинська на матеріалі перекладу англійських казок демонструє, що використання образних дієслів, локальних граматичних заміन і змін стилістичного регістру дає змогу зробити текст емоційно й культурно релевантним для українського читача [11, с. 6].

А. Пім стверджує, що творчий переклад – це не виняток, а норма у будь-якому перекладі, де зміст домінує над формою. С. Басснетт додає, що граматична трансформація – це лише поверхнева зміна, тоді як глибинна структурна еквівалентність полягає у відтворенні наміру автора.

У роботах Ж. Боасе-Байер і П. Куссмауль пропонується концепція «творчої інтерпретації граматичних засобів», коли, наприклад, пасив англійською вказує на невизначеність суб'єкта, а українською передається іншими мовними засобами – або опущенням суб'єкта, або контекстом.

Т. Фільчук і Т. Суханова стверджують, що навчання творчому перекладові має базуватись не лише на інтуїції, а на системному розумінні лінгвістичних відмінностей між мовами. Вони рекомендують під час підготовки майбутніх перекладачів закріплювати типові граматичні трансформації як шаблони мислення, які водночас гнучкі й адаптивні [13].

І. Коротяєва і В. Роман підкреслюють, що у випадках зі складними текстами (науковими, юридичними) творчий підхід не означає відмову від точності, а навпаки – передбачає стратегічну трансформацію граматичних структур із збереженням семантики [15, с. 44].

Отже, творчий погляд на контрастивний підхід в перекладі граматичних структур є ключовим в процесі досягнення стилістичної адекватності, функціональної відповідності та культурної релевантності. Такий погляд дає змогу перекладачеві гнучко реагувати на жанрові й прагматичні особливості тексту, створювати не лише правильне розуміння, а й емоційний та комунікативний ефекти оригіналу.

Одним із ключових параметрів, що визначають вибір погляду на контрастивний підхід в перекладі, серед іншого граматичних структур, є функціональний стиль тексту. На думку дослідника П. Ньюмарка, стиль тексту – це не лише лексика чи синтаксис, а й загальний комунікативний намір, який задає тон, ритм і формальність висловлювання [18]. У перекладознав-

стві стиль трактується як регулятор перекладацької стратегії, що впливає на вибір між шаблонним або творчим відтворенням структури [2; 19].

Згідно з функціонально-стилістичним підходом (в перекладознавстві), перекладач орієнтується не лише на граматику, а й на прагматичну функцію повідомлення: інформувати, переконати, зворушити, формалізувати тощо [1; 6]. Наукова розвідка О. Голуба і В. Романа підтверджує, що перекладацький підхід та до граматики та погляд на нього безпосередньо залежать від функціонального навантаження тексту: у науково-технічних перекладах домінує калькування, тоді як в публіцистиці чи рекламі потрібна активна трансформація структури [7, с. 32].

Згідно з розробками Ю. Кошинської, переклад казок і фольклорних наративів потребує адаптації граматичних конструкцій відповідно до стилістичного коду цільової культури, зокрема через перетворення речень на короткі, емоційно насичені синтаксичні одиниці [12, с. 5]. А. Опришко (2022) формулює застереження, що у прагненні до стилістичної адаптації не варто нехтувати синтаксичною точністю, особливо в текстах зі складною фразеологією, де неправильна граматична трансформація може змінити семантичне ядро повідомлення [8, с. 114].

В. Висоцька і С. Голошук доходять думки, що стилістично марковані тексти потребують і граматичного маркування – наприклад, заміна активу на пасив, або навпаки, залежно від домінуючої інтонації чи дискурсивного стилю [20, с. 273]. Науковець О. Карпушина звертає увагу на освітній аспект: саме навчання розпізнаванню стилю як домінанти дає змогу майбутнім перекладачам правильно обирати між шаблонними і адаптивними підходами, зважаючи на жанрові очікування і мовні норми [11, с. 12].

У таблиці представлені типові кореляції між стилем оригіналу та оптимальним поглядом на контрастивний підхід до перекладу:

Стиль оригіналу	Характер перекладу	Метод
Офіційно-діловий	Структурна точність, чіткість	Шаблонний
Юридичний	Нормативна однозначність, калька	Шаблонний
Науковий	Формалізована логіка, повторювані моделі	Шаблонний, з мінімальними трансформаціями, якщо необхідно
Публіцистичний	Виразність, риторичність, мінімальні стилістичні засоби	Творчий зі значними трансформаціями
Художній (література)	Стилістична образність, широке застосування стилістичних засобів, варіативна інтонація	Творчий зі значними трансформаціями

У дослідженні В. Висоцької і С. Голошука уточнено, що в науковому стилі можливе часткове зміщення до творчого погляду на контрастивний підхід – наприклад, при перекладі прикладів, висновків або узагальнень, де стилістична гнучкість сприяє кращій комунікативній ясності [20, с. 270]. Т. Фільчук і Т. Суханова звертають увагу, що юридичний стиль вимагає не просто шаблонності, а **термінологічної стабільності**, що часто передбачає буквальний переклад навіть на шкоду граматичній природності – саме тому погляд шаблонного перенесення є тут домінантним [13].

А. Опришко акцентує, що публіцистичний стиль може містити юридичні або аналітичні вставки, які вимагають ситуативного змішання двох поглядів: один абзац – творчий, інший – шаблонний. Це вимагає від перекладача гнучкості у визначенні домінантного стилю в межах тексту [8, с. 112]. Ю. Кошинська формулює, що художній стиль передбачає не лише граматичні, а й **наративні трансформації**: зміну ритму, темпу, синтаксичної розгортки речення, щоб зберегти емоційний реєстр і культурну ідентичність [12, с. 6]. С. Баранова доходить важливого висновку, що навіть у межах одного стилю (наприклад, академічного) можуть співіснувати зони, де доцільні різні погляди: в частині «методологія» – шаблонний, а в «аналізі результатів» – адаптивний [6, с. 38].

Ось низка прикладів, які ілюструють, як саме стиль тексту впливає на вибір погляду на контрастивний підхід у перекладі:

Офіційно-діловий стиль (шаблонний погляд)

1. **Англ.** *The contract shall enter into force upon signature by both parties.* Укр. Контракт набирає чинності після підписання обома сторонами. Шаблонна структура + калькування синтаксису [6].

2. **Англ.** *The applicant is required to submit all documentation before the deadline.* Укр. Заявник зобов'язаний подати всі документи до визначеного строку. Формально точний шаблон, юридично коректний.

Т. Фільчук і Т. Суханова підтверджують ефективність шаблонного підходу в офіційних жанрах: переклад таких структур як *is obliged to, shall not exceed, is governed by* вимагає формального збереження іменних і модальних формулювань [13].

Публіцистичний стиль (творчий погляд)

3. **Англ.** *The streets were breathing with revolt.* Укр. Вулиці дихали гнівом і спротивом. Метафоричне активне відтворення образу, з граматичним перетворенням [19].

4. **Англ.** *The government has been under fire for its slow response.* Укр. Уряд жорстко критикують за повільну реакцію. Перехід від пасиву до активу, стилістичне зміщення інтонації.

С. Терехова і Р. Мельничук зазначають, що публіцистичні тексти часто потребують перетворення конструкцій типу *has been condemned* на активні відповідники в українській мові, щоб зберегти енергію й експресивність журналістського дискурсу [17].

А. Опришко додає, що публіцистика є змішаним жанром, і перекладач повинен вміти розрізняти фрагменти, де необхідно дотримуватись шаблонів, і ті, де потрібна стилістична свобода [8, с. 113].

Художній стиль (творчий погляд)

5. **Англ.** *She felt as though time had stopped moving.* Укр. Їй здалося, що час зупинився. Спрощення складної часової конструкції, перехід до вираження емоції [16].

6. **Англ.** *A silence fell upon the room as if it were a living being.* Укр. У кімнаті запала тиша, ніби жива істота ступила у простір. Метафоричне уособлення через перебудову синтаксису [12, с. 6].

7. **Англ.** *He walked as if trying to escape his own thoughts.* Укр. Йшов, наче тікав від самого себе. Перетворення підрядної конструкції на внутрішній ритм розповіді [6, с. 40].

Н. Зайцева і С. Щербина відзначають, що в художньому стилі граматична трансформація служить засобом створення образу, тому допускається зміна структури речення, темпоральності та навіть синтаксичної опозиції актив/пасив [9, с. 65].

Як наголошують дослідники А. Пім та С. Басснетт, переклад граматичних структур повинен підпорядковуватись функціональній меті тексту, а не букві оригіналу. У випадку інформаційних текстів точність – ключова, а тому структура зберігається. У художньому – важливіші інтонація, ритм і емоція, тому допускається вільна трансформація структури. М. Лунгу зазначає, що творчий підхід до перекладу повинен враховувати очікування цільової аудиторії, що особливо актуально у випадках перекладу реклами, слоганів чи есе.

У дослідженні С. Баранової функція тексту визначається як основний критерій вибору граматичної трансформації. Авторка стверджує, що лише орієнтація на прагматичну мету повідомлення дозволяє уникати механічного перекладу, зокрема в науково-популярному та освітньому дискурсі [6, с. 39]. О. Голуб і В. Роман вказують, що в офіційно-діловому перекладі структура може переважати функцію, оскільки правова й адміністративна точність вимагає збереження синтаксичної побудови навіть за рахунок стилістичної природності. Таким чином, вони ставлять під сумнів універсальність принципу функціонального пріоритету [7, с. 35]. Т. Фільчук і Т. Суханова звертають увагу на дидактичний аспект: майбутні перекладачі повинні навчитись критично оцінювати, коли саме функція дозволяє трансформацію, а коли її необ-

хідно обмежити. Особливо це стосується перекладу термінологічно насичених або міждисциплінарних текстів [13].

Ю. Кошинська наводить приклади, коли трансформація граматичної структури виправдана лише тому, що вона служить збереженню культурного підтексту. Наприклад, в українських перекладах англійських казок структура змінюється задля стилістичного наближення до фольклорної традиції [12, с. 6]. Н. Зайцева і С. Щербина погоджуються з функціональним підходом, але уточнюють, що в академічному письмі структура теж виконує функцію – логіко-синтаксичну, тому не завжди може бути трансформована без втрат для змісту [9, с. 64].

Стиль тексту визначає мету комунікації, а отже – і граматичну стратегію перекладу. У ділових і нормативних текстах перевага надається шаблонному підходу, що забезпечує точність. У публіцистичних та художніх – творчому, який дає змогу адаптувати структуру до вимог стилю. Прагматичні чинники у цьому процесі набувають більшого значення, ніж формальні граматичні відповідності.

Висновки. Процес перекладу – це не просто добір відповідників на лексичному рівні. Передусім це реконструкція граматичної структури висловлювання, яка становить його логіко-синтаксичний і стилістичний каркас. Саме граматики визначає порядок викладу думки, ієрархію синтаксичних компонентів, тип модальних відтінків, акценти та смислові доміанти вислову. Лексика ж, хоч і виконує важливу роль у передачі змісту, часто підлягає інтуїтивному узгодженню, тоді як граматичні елементи вимагають свідомої трансформації з урахуванням контексту і структури мови перекладу.

Невідповідне відтворення граматичних конструкцій нерідко призводить до викривлення значення. Так, англійське речення *You should have told me* передає докір у минулому та має складну модально-часову організацію, яку не можна адекватно передати шляхом прямого перекладу. Український варіант *Тобі слід було б мені сказати* – результат багаторівневої граматичної адаптації. Натомість у прикладі *She loves music* → *Вона любить музику* маємо збіг граматичних структур, що дозволяє здійснити переклад без потреби в трансформаціях.

На думку багатьох дослідників, лексика характеризується більшою варіативністю завдяки широким синонімічним полям, тоді як граматики задає формально-логічну рамку вислову, в межах якої можливості інтерпретації значно обмежені. Будь-яке відхилення від граматичної норми часто змінює не лише форму, а й зміст.

Проте в сучасному перекладацькому дискурсі дедалі частіше ставиться під сумнів доцільність надмірного акценту на граматичних трансформаціях. Ця точка зору має низку аргументів: Структурна спорідненість мов. Незважаючи на типологічні відмінності, англійська та українська як представниці індоєвропейської мовної сім'ї поділяють низку спільних граматичних механізмів – зокрема щодо вираження суб'єкта, модальності, синтаксичних залежностей; Інтуїтивність трансформацій. у досвідченого перекладача більшість граматичних адаптацій відбувається автоматично, на інтуїтивному рівні, без усвідомлення їх як окремих трансформаційних операцій;

Освітній дисбаланс. Навчальні матеріали часто гіпертрофовано зосереджуються на трансформаційних моделях, які покликані структурувати знання, проте в реальній перекладацькій практиці значну роль відіграє контекст і загальний смисловий настрій тексту, а не лише його граматичний формат; Спрощення текстових структур. Більшість сучасних жанрів (інтернет-комунікація, масмедійний дискурс, технічні тексти) тяжіють до простої й прозорої структури, що мінімізує потребу в глибоких граматичних перебудовах; Пріоритет функції над формою. У художньому, публіцистичному та рекламному перекладі головну роль відіграє не формальна відповідність, а збереження прагматичного наміру, емоційного тону та впливу на аудиторію.

У підсумку, граматики виконує системоутворювальну функцію у процесі перекладу, формуючи логічну зв'язність, модальну характеристику та фокус висловлювання. Проте акцент на трансформаціях не повинен перетворюватися на догму. Значна частина адаптацій відбувається

природно, завдяки мовній інтуїції перекладача. Ефективне міжмовне посередництво базується на гармонійному поєднанні інтуїтивної компетенції та свідомого аналітичного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.
2. Bassnett S. Translation Studies (3rd ed.). London : Routledge, 2002. 176 p.
3. Gladush N.M., Pavliuk N.I. Contrastive Grammar: Theory and Practice. Київ : Національний університет Києво-Могилянська академія, 2019. 252 с.
4. Рум А. Exploring Translation Theories. London & New York : Routledge, 2010. 192 p.
5. Wang H. Rule-based and Template-based Machine Translation: A Comparative Study. *International Journal of Computer Applications*. Dover. 2012. № 59(11), P. 1–6.
6. Баранова С.В. Contrastive Stylistics and Grammar of English and Ukrainian. Суми : СумДУ, 2021. 63 с.
7. Голуб О.М., Роман В.В. Lexical, Grammatical and Stylistic aspects of English-Ukrainian and Ukrainian-English Translation. Слов'янськ, 2017. 113 с.
8. Опришко А. Theoretical Foundations of Comparative Analysis of Phraseological Units. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Київ. 2022. № 48(2), С. 110–114.
9. Зайцева Н., Щербина С. Comparative Syntax of Secondary Academic Texts Across English and Ukrainian in Scientific Domains. Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias. Buenos Aires. 2025, № 4, 1472 p.
10. Lungu M. Creativity in Translation: Theoretical Aspects and Didactic Implications. *Journal of Linguistics and Literature Studies*, San Jose. 2019. № 5(2).
11. Карпушина М. Comparative Grammar as a Crucial Component of Training Interpreters/Translators. *Актуальні питання іноземної філології*, Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки № 18. 2003. С. 19–27.
12. Кошинська Ю.М. Stylistic Aspect of Translation of Ukrainian and English Fairy Tales. Київ: КНЛУ, 2023. 44 с.
13. Фільчук Т.Ф., Суханова Т.Ю. Translation of Phraseological Units from English into Ukrainian: Didactic Aspects. *"Вісник науки та освіти"* Харків: НТУ «ХПІ». 2025. № 3 (33). С. 33–49.
14. Pan Y., Wong D.F. A Template-based Approach to Automatic Paraphrasing. *Journal of Information Processing Systems Seoul*. 2017. № 13(5), P. 1154–1166.
15. Коротяєва І.Б., Роман В.В. Contrastive Lexicology of English and Ukrainian Languages. Дніпро-Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2023. 73 с.
16. Boase-Beier J. Stylistic Approaches to Translation. Manchester-Kinderhook : St. Jerome, 2006. 176 p.
17. Терехова С., Мельничук Р. Multi-Paradigm Studies in the Translation of Journalistic Texts from English to Ukrainian. Complex, Contrastive Multi-Paradigm Studies for Studying Expressive Means in the Translation of Journalistic Texts from English to Ukrainian. *Forum for Linguistic Studies*. Midview City. 2024. № 6(6). P. 1138–1149.
18. Newmark P. A Textbook of Translation. Prentice-Hall International, 1988. 292 p.
19. Kussmaul P. Verbal Creativity in Translation: Creative Solutions to Translation Problems. *The Translator*, Manchester. 2007. № 13(2), P. 269–285.
20. Висоцька В., Голощук С., Голощук Р. A comparative analysis for English and Ukrainian texts processing based on semantics and syntax approach. Proceedings of the 5th International conference on computational linguistics and intelligent systems (COLINS 2021). Vol. I: main conference. Kharkiv, Ukraine, 2021. April 22–23. P. 311–356.

Дата надходження статті: 01.08.2025

Дата прийняття статті: 05.09.2025

Опубліковано: 16.10.2025